

Ks. ŁUKASZ DUTKIEWICZ SAC

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

dzlz@o2.pl

ORCID: 0000-0002-0700-5192

NIEKTÓRE ASPEKTY DUSZPASTERSKIEJ TROSKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO O BEZROBOTNYCH W POLSCE

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SPLP.2019.008>

Streszczenie

Po przemianach ustrojowych roku 1989 w Polsce, wielkim wyzwaniem ekonomicznym i społecznym okazał się problem bezrobocia. W obliczu tej swoistej tragedii wielu polskich rodzin, Kościół katolicki w oparciu o negatywną ocenę moralną zjawiska bezrobocia, wypracował właściwe sobie mechanizmy pomocy osobom dotkniętym tym nieszczęściem. Pierwszym spośród wielu zadań, jakie podejmuje Kościół w tej sprawie jest przywracanie nadziei. Dlatego też niniejszy artykuł ma na celu ukazanie roli Kościoła katolickiego w Polsce oraz różnorodnych form duszpasterstwa podejmowanych przez niego na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Wiele z nich jest wciąż kontynuowane na rzecz osób bezrobotnych i ich rodzin, odpowiadając na potrzeby tych, którzy znaleźli się w tak trudnej sytuacji.

Słowa kluczowe: *bezrobocie; ocena moralna; nadzieja; Kościół katolicki; duszpasterstwo*

Selected Aspects of the Catholic Church Pastoral Ministry
in Favour of Unemployed Polish People

Summary

In the aftermath of the political transformation of 1989 in Poland the unemployment problem became a great economic and social challenge. Given this serious difficulty affecting numerous Polish families, also the Catholic Church,

having evaluated the negative moral impact of the phenomenon of unemployment, developed some efficient initiatives to help those who suffered this misfortune. The first of many tasks that the Church undertakes in this matter is to restore hope. Therefore, this article analyses the role of the Catholic Church in Poland and many of her pastoral ministries which have been offered in the recent years. There are some that still continue in benefit of the unemployed people and their families. The Church ministry is to bring help to those who find themselves in that difficult life situation.

Keywords: *unemployment; moral evaluation; hope; Catholic Church; pastoral ministry*

Po Soborze Watykańskim II teologia wyraźnie podkreśla, że człowiek jest drogą Kościoła, co więcej, jest pierwszą i podstawową drogą, jest niejako zadaniem dla Kościoła, dla jego misji ewangelizacyjnej we współczesnym świecie. Przypomniał o tym w szczególności Jan Paweł II w swej pierwszej encyklice *Redemptor hominis*¹. Aby posłannictwo Kościoła mogło być owocne, musi odnosić się do wszystkich sfer ludzkiego życia, do wszelkich przejawów aktywności człowieka. Kościół staje przed kolejnym wielkim wyzwaniem, a mianowicie przed nowym duszpasterstwem, obejmującym osoby bezrobotne i ich najbliższych. Czując się odpowiedzialnym za dobro duchowe i moralne swoich członków, często zabiera głos w tak ważnych dla człowieka kwestiach, jak długotrwały brak zatrudnienia i wiążące się z nim przykre skutki. Kościół w Polsce również dostrzega potrzebę zintensyfikowania działań na rzecz bezrobotnych i ich rodzin. Dowodem tego jest szereg inicjatyw podjętych we współpracy z wszystkimi ludźmi dobrej woli, pragnącymi zaradzić trudnej sytuacji bezrobotnych. W swej działalności więc nie ogranicza się tylko do współczucia, jak również nie zamierza wkraczać w kompetencje właściwych władz państwowych w tej dziedzinie. Wychodząc od oceny moralnej zjawiska bezrobocia prześledzimy niektóre z aspektów duszpasterskiej troski Kościoła o bezrobotnych w Polsce.

1. OCENA MORALNA BEZROBOCIA

Biorąc pod uwagę rozległe i dalekosiężne negatywne skutki bezrobocia, dotyczące wprost konkretną osobę ludzką i bliskie jej otoczenie, musimy liczyć się z negatywną jego oceną moralną. Potwierdzeniem tej oceny niech będą przytoczone skutki moralne, jak również konsekwencje bezrobocia pojawiające się na płasz-

---

¹ Por. RH 14.

czyźnie życia rodzinnego². Bezrobocie godzi przede wszystkim w godność osobową człowieka, gdyż jest niejako widzialnym, społecznie potwierdzonym znakiem jego małej wartości, niewystarczalności, zależności od anonimowych mechanizmów społeczno-gospodarczych, wyrazem jego społecznej degradacji³. To poczucie upokorzenia i krzywdy społecznej potęguje, wzmacnia się zwłaszcza wtedy, gdy towarzyszy mu bieda, czy wręcz nawet nędza⁴. Skutki bezrobocia szczególnie dotkliwie uderzają w rodzinę, powodując napięcia, niszcząc wszelkie perspektywy w życiu rodzinnym, prowadząc do destabilizacji rodziny, upadku autorytetu ojca, degradacji społecznej rodziny, stając się przyczyną rozmaitych patologii, z alkoholizmem na czele. Bezrobocie sprzyja powstawaniu postaw antyspołecznych, sprzyja przestępczości, narkomanii i prostytucji, co gorsza – usprawiedliwia je i poszerza zakres ich motywacji. Bezrobotni często popadają w skrajności, od postaw nihilistycznych przejawiających się w pasywnym pasożytnictwie, po postawy buntownicze i anarchistyczne. Dają chętnie posłuch wszelkim ideom wywrotowym i dają się łatwo porwać do różnego rodzaju manifestacji i wystąpień przeciw porządkowi społecznemu. Bezrobocie jest więc jedną z najcięższych klęsk społecznych współczesności i stwarza niebezpieczeństwa, których niełatwo przewidzieć⁵.

Nie ulega wątpliwości, iż zjawisko bezrobocia jest moralnym złem niedającym się usprawiedliwić żadnymi warunkami społecznymi, ekonomicznymi czy gospodarczymi. Zło moralne tego zjawiska wynika przede wszystkim z faktu, że neguje ono prawo i obowiązek pracy ludzkiej, która – można by rzec – jest wpisana w samą naturę człowieka. Bez wątpienia postawa bezrobotnego wobec zaistniałej sytuacji podlega również ocenie moralnej. Na bezrobotnym ciąży w jakimś stopniu odpowiedzialność za brak pracy i brak efektów w jej szukaniu, podejmowanie nielegalnych form zatrudnienia, rzetelność podstaw do ubiegania się o zasiłek oraz odpowiedzialność za zapewnienie bytu swoim najbliższym. Można w tym przypadku mówić o odpowiedzialności zarazem indywidualnej, jak i zbiorowej. Elementem moralnym odnoszącym się do problematyki bezrobocia jest także pomoc świadczona bezrobotnym. Koniecznym jest tu wzięcie pod uwagę hierarchii potrzeb, gdyż nie zawsze pomoc materialna będzie tą najwłaściwszą⁶.

² Por. M. Łuka, *Osoba ludzka a bezrobocie: analiza filozoficzno-pedagogiczna*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2011.

³ Por. E. Kwiatkowski, *Bezrobocie: podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

⁴ J. Majka, *Rozważania o etyce pracy*, Wrocławska Księgarnia Archidiecezjalna, Wrocław 1986, s. 162.

⁵ Por. D. Zimoń, *Kościół katolicki na Śląsku wobec bezrobocia*, Wydawnictwo Kurii Metropolitalnej w Katowicach, Katowice 2001, s. 26–28.

⁶ Por. J. A. Sobkowiak, *Wychowanie do pracy czy wychowanie do bezrobocia? Teologicznomoralna ocena zjawiska bezrobocia w Polsce*, „Studia Theologica Varsaviensia” 40(2002), nr 1, s. 116–119.

Dość obszerną charakterystykę osoby bezrobotnej i wpływu utrzymującej się tak bardzo niekorzystnej sytuacji na jej najbliższe środowisko, podaje ks. Bronisław Mierziński⁷. Bezrobocie może prowadzić do powstania lub pogłębienia się różnorodnych przejawów dysfunkcji rodziny. Brak pracy zarobkowej może utrudnić rodzinie nie tylko wypełnianie jej zadań i obowiązków, lecz także realizację podstawowego powołania, które powierzył jej Stwórca. Osoby, które nagle straciły pracę i pozostają w tej sytuacji przez wiele lat, często nie są w stanie odnaleźć równowagi życiowej, rozwiązać piętujących się problemów, stawiać czoła napotkanym trudnościom. Dręczy je kompleks niższości, poczucie lęku, winy, wstydu, doznanej niesprawiedliwości⁸.

Jednoznacznie negatywna ocena bezrobocia jest konsekwencją zdecydowanie pozytywnej wizji i oceny pracy ludzkiej. Episkopat Polski, pisząc list społeczny o etosie pracy, słusznie odwoływał się do nauczania Jana Pawła II: „Praca stanowi podstawę kształtowania życia rodzinnego, które jest naturalnym prawem i powołaniem człowieka. Praca jest poniekąd warunkiem zakładania rodziny, rodzina bowiem domaga się środków utrzymania, które w drodze zwyczajnej nabywa człowiek przez pracę. Rodzina jest wspólnotą, która istnieje dzięki pracy i jednocześnie jest pierwszą wewnętrzną szkołą pracy dla każdego człowieka”⁹. Zgodnie ze słowami wspomnianego Listu Episkopatu Polski – człowiek bez pracy, pozostający bez zatrudnienia, natrafia na trudności w realizowaniu swego powołania chrześcijańskiego, nie może bowiem w pełni mieć udziału w stwórczym dziele Boga, gdyż pozbawiony jest perspektywy współtworzenia z Bogiem. Do przytoczonych już argumentów za negatywną oceną zjawiska bezrobocia, z pewnością zaliczyć należy również kryzys w małżeństwach i rodzinach oraz izolację społeczną, niszczącą międzyludzką solidarność, która w świetle nauczania Jana Pawła II, stanowi zasadę życia społecznego i narodowego¹⁰.

2. CHRZEŚCIJAŃSKA NADZIEJA PODSTAWĄ MISJI KOŚCIOŁA WŚRÓD OSÓB BEZROBOTNYCH

Mając świadomość wskazanych negatywnych skutków bezrobocia na życie jednostki i całych rodzin, Kościół w swej duszpasterskiej misji jawi się jako ten, który przede wszystkim budzi nadzieję. Czym jednak jest owa nadzieja? Jako jedna z cnót teologicznych odnosi się najpierw do osiągnięcia ostatecznego celu

⁷ Por. B. Mierziński, *Kościół wobec problemu bezrobocia*, Apostolicum, Ząbki 2004, s. 122–136.

⁸ Por. tamże.

⁹ LE 10.

¹⁰ List społeczny Episkopatu Polski na temat bezrobocia *W trosce o nową kulturę życia i pracy*, Warszawa 2001, s. 10–16, w: <https://episkopat.pl/en/w-trosce-o-nowa-kulture-zycia-i-pracy/> (12.05.2012).

w życiu człowieka, jest środkiem do niego prowadzącym, konsekwencją wiary, jak również siłą nadającą sens całemu życiu człowieka. Kościół budzi nadzieję wbrew nadziei wśród tych, którzy są przekonani, że stracili najwięcej lub prawie wszystko w wyniku utraty zatrudnienia¹¹.

Na czas przeżywania szczególnych trudności codziennej egzystencji związanych z bezrobociem, nowym imperatywem w tej materii staje się właśnie nadzieja. Można odnosić się do niej jak do obowiązku moralnego, który znamionuje nie tyle fakt jej posiadania, co nieustanne wybieranie stawiania w postawie nadziei. Wobec powyższego, stracić nadzieję oznaczałoby w konsekwencji uczynić niemożliwym życie w terażniejszości, a co więcej, podważenie wszelkich wartości, z wartością życia włącznie. Bez nadziei życie przestaje być jakimkolwiek darem¹². Stąd tak pilną sprawą jest wypracowanie odrębnego, specjalistycznego duszpasterstwa bezrobotnych, którego pierwszorzędnym celem będzie dowartościowanie człowieka, drugim natomiast podtrzymywanie nadziei w człowieku dotkniętym bezrobociem oraz w jego rodzinie, trzecim z kolei – uaktywnienie bezrobotnych. Misja Kościoła wobec ludzi dotkniętych zjawiskiem bezrobocia winna się zatem wyrażać w dwóch powiązanych ze sobą kierunkach działań, mianowicie w uwrażliwieniu sumienia społeczeństwa na rozmiar zjawiska bezrobocia i dramat ludzi nim dotkniętych oraz w przywróceniu nadziei bezrobotnym i ich rodzinom. Kościół powinien usuwać stereotypy zakorzenione w społeczeństwie, dotyczące bezrobocia, które dla wielu mogą jawić się jako zawiniona porażka, dowód nieudolności życiowej, przejaw lenistwa. Winien również zatroszczyć się o wzrost w społeczeństwie poczucia solidarności z cierpiącymi, z ludźmi w potrzebie, w tym przypadku z bezrobotnymi. Przywrócenie nadziei bezrobotnym, to pomoc w odnalezieniu godności człowieczeństwa i sensu życia. To utwierdzenie bezrobotnego w przekonaniu, że nie przestaje on być potrzebny swoim bliskim i całemu społeczeństwu. Do zasadniczych zadań tego duszpasterstwa należy przede wszystkim pomoc bezrobotnym i ich rodzinom w ponownej integracji ze społeczeństwem, cierpliwe kształtowanie etosu pracy zawodowej, podnoszenie na duchu ludzi dotkniętych bezrobociem, pomoc w odnalezieniu szacunku do siebie i wiary we własne siły. Kościół pragnie towarzyszyć bezrobotnym i ich rodzinom w dźwiganiu ich krzyża¹³. Dokonuje tego w różnoraki sposób, przy współpracy władz

¹¹ Por. S. Olejnik, *Chrześcijanin wobec Boga, cz. I, Cnoty Boskie czyli teologalne, z. 1*, Warszawa 1969, s. 183–194; KKK 1817–1818.

¹² Por. J. A. Sobkowiak, *Wychowanie do pracy czy wychowanie do bezrobocia? Teologicznomoralna ocena zjawiska bezrobocia w Polsce*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 1(2002), s. 118–119.

¹³ Por. Z. W. Jacuński, *Bezrobocie jako problem duszpasterski w RP w okresie przemian systemowych 1989–1994: analiza w oparciu o pamiątki bezrobotnych zgłoszone na konkurs redakcji „Super Expressu”, praca licencjacka na Wydziale Teologicznym Akademii Teologii Katolickiej*, druk: Katowice 1995.

lokalnych, jak również instytucji pozarządowych¹⁴. W encyklice *Laborem exercens* czytamy: „Ażeby przeciwstawić się niebezpieczeństwu bezrobocia, aby wszystkim zapewnić zatrudnienie, instancje, które zostały tu określone jako pośredni pracodawca, winny czuwać nad całościowym planowaniem w odniesieniu do tego zróżnicowanego warsztatu pracy, przy którym kształtuje się życie nie tylko ekonomiczne, ale także kulturalne danego społeczeństwa – oraz nad prawidłową i celową organizacją pracy przy tym warsztacie. Winna to być troska całościowa, która ostatecznie spoczywa na barkach państwa, ale która nie może oznaczać jednokierunkowej centralizacji ze strony władz państwowych. Chodzi natomiast o trafną i celową koordynację, w ramach której być winna zagwarantowana inicjatywa poszczególnych osób, samodzielnych grup, ośrodków i lokalnych warsztatów pracy”¹⁵.

Przywrócić nadzieję człowiekowi, dać poczucie bezpieczeństwa, stabilizacji i pewność jutra, to niezwykle trudne zadania, stojące również w jakimś stopniu przed wspólnotą Kościoła. Nie można jednak zapomnieć, że spośród różnych przejawów wsparcia ze strony innych¹⁶, można też wyodrębnić towarzyszenie, będące darem bezinteresownej obecności. Stąd tak ważne będzie w tym przypadku istnienie wspólnot na wzór grup wsparcia, składających się z samych bezrobotnych jak również tych, którym udało się wyjść z tego stanu. Nierzadko potrzeba skoordynowanych działań duszpasterza, psychologa, pracownika socjalnego¹⁷. Bez wzajemnej współpracy na tym polu, trudno w dłuższej perspektywie o owocność podejmowanych starań i wysiłków, choćby nawet wpływały one z najszlachetniejszych pobudek.

3. KONKRETNE FORMY POMOCY BEZROBOTNYM I ICH RODZINOM ZE STRONY DIECEZJI I PARAFII

Mówiąc o pomocy ze strony Kościoła mamy najczęściej na myśli posługę charytatywną, rozumianą tutaj jako chrześcijańska posługa miłości, która powinna umożliwić wszechstronny rozwój osoby oraz winna stawać się pomocą dla „samopomocy”. Ma to być pomoc aktywizująca ludzi, angażująca ich wewnętrzny

¹⁴ Por. B. Mierzwiński, *Zadania duszpasterskie wobec zjawiska bezrobocia w Polsce*, „Ateneum Kapłańskie” 144(2005), z. 577, s. 494–500; A. Kaltbach, *Bezrobocie strukturalne w Polsce w latach 1989–2003 w świetle nauczania społecznego Kościoła*, Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.

¹⁵ LE 18.

¹⁶ Por. A. Chudzicka-Czupała, *Bezrobocie: różne oblicza wsparcia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004.

¹⁷ Por. *Bezrobocie: podręcznik pomocy psychologicznej*, red. A. Bańka, Wydawnictwo „Print-B”, Poznań 1992.

potencjał duchowy, rozbudzająca zainteresowania, stymulująca inicjatywę i przedsiębiorczość, pozwalająca przezwyciężyć apatię, lęk i poczucie bezsensu życia, sprawiająca, że człowiek odkryje swoją prawdziwą wartość i odnajdzie własne powołanie życiowe¹⁸.

Episkopat Polski, czerpiąc ze wskazań nauki społecznej Kościoła, podaje kilka propozycji ogólnych w zakresie form pomocy świadczonej osobom bezrobotnym:

1. Niesienie pomocy ludziom, których spotkało nieszczęście bezrobocia jest moralnym obowiązkiem. Niewystarczającą okazuje się sama pomoc finansowa, gdyż jest to jedynie środek doraźny.
2. Państwo powinno przejąć na siebie odpowiedzialność za obronę pracowników przed widmem bezrobocia. Ono też powinno zagwarantować poczucie bezpieczeństwa, by człowiek mógł cieszyć się owocami swej pracy.
3. Koniecznym jest wytworzenie klimatu i kultury solidarności, która zakłada proces solidnego i stałego wychowywania, szczególnie młodego pokolenia. Solidarność winna stanowić podstawę wszelkich poszukiwań rozwiązywania problemu bezrobocia, otwierając nowe pole dla ludzkiej pomysłowości i wielkoduszności.
4. Potrzeba wypracowania przez osoby zagrożone bezrobociem, zarówno pracowników jak i pracodawców, wspólnego programu walki z bezrobociem¹⁹.

Jednostką kościelną, przystosowaną do wykrywania rzeczywistych potrzeb i niesienia skutecznej pomocy, także wobec zjawiska bezrobocia, jest niewątpliwie parafia. Na terenie parafii mogą rozwijać się wielorakie inicjatywy, takie jak spotkania dla bezrobotnych, pewne formy pośrednictwa pracy, organizacja bezpłatnych kursów doszkalających, jak również kasy pożyczkowo-zapomogowe. Problematyką bezrobocia trzeba zainteresować parafialną radę duszpasterską oraz wszelkie ruchy działające w parafii, zwłaszcza wspólnoty rodzin. Należałoby wzmocnić współpracę Kościołów chrześcijańskich w Polsce, jednocząc ich wysiłki w walce z bezrobociem. Dobrym przykładem może być tutaj zainicjowane przez Caritas *Wigilijne dzieło pomocy dzieciom*, które wspiera także dzieci z rodzin bezrobotnych. Na terenie diecezji warto byłoby otworzyć „domy dla bezrobotnych”, w których bezrobotni znaleźliby życzliwe przyjęcie, możliwość rozmowy, fachową poradę, tani posiłek, ewentualnie konkretną pomoc w znalezieniu pracy. Z pewnością bezrobotnym potrzebna jest także solidna wiedza i wyczerpujące informacje na temat aktualnej sytuacji na rynku pracy. Powinni mieć łatwy dostęp do miejsc świadczących konkretną pomoc, znać adresy instytucji zajmujących się

¹⁸ *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*, Wydawnictwo Konferencji Episkopatu Polski i Pallottinum, Poznań 2001, s. 228.

¹⁹ List społeczny Episkopatu Polski na temat bezrobocia *W trosce o nową kulturę życia i pracy*, wyd. Konferencji Episkopatu Polski, Warszawa 2001, s. 19–28, w: <https://episkopat.pl/en/w-trosce-o-nowa-kulture-zycia-i-pracy/> (12.05.2012).

kwęstią bezrobocia. Ogromnym ułatwieniem w tej kwestii byłby poradnik lub przewodnik dla bezrobotnych. Warto zwrócić uwagę na wspieranie kształcenia dzieci i młodzieży z ubogich rodzin, często dotkniętych bezrobociem. Pewnym rozwiązaniem są w tym przypadku stypendia, poprzez które Kościół pragnie nieść pomoc uzdolnionej młodzieży, choć często mającej trudną sytuację materialną w domu. Przedstawione propozycje działań na rzecz bezrobotnych i ich rodzin coraz częściej znajdują odzwierciedlenie w programach duszpasterskich zarówno krajowych, jak i lokalnych. Bezrobocie bez wątpienia stanowi jedno z najbardziej palących wyzwań dla podejmowanego dziś szeroko rozumianego duszpasterstwa²⁰.

Ważniejsze inicjatywy Kościoła w tej materii wylicza przywoływany już ks. Bronisław Mierziński. Warto przytoczyć opisaną przez niego działalność kilku katolickich zrzeszeń i organizacji świadczących pomoc na rzecz bezrobotnych i ich rodzin. Wśród inicjatyw polskich na pierwsze miejsce wysuwa się działalność podejmowana przez Caritas Polska. Przyczyniła się ona do powstania parafialnych Klubów Osób Bezrobotnych, uczących aktywnych form poszukiwania pracy. W zależności od natężenia problemu bezrobocia w danym regionie, diecezjalne Caritas powołały do istnienia Kościelne Rady Pomocy dla Bezrobotnych oraz profesjonalnie działające Biura Aktywizacji Bezrobotnych. Caritas, prowadząc szeroko zakrojoną działalność charytatywną, nie zapomina też o dzieciach z rodzin dotkniętych bezrobociem oraz wynikających z niego marginalizacji i ubóstwa²¹, organizując dla nich wyjazdy wakacyjne, kolonie i obozy, czy też opłacając dożywienie w szkole. Nie brakuje także akcji wspierających bezdomnych oraz niepełnosprawnych. Natomiast w diecezjach południowej Polski, z inicjatywy władz kościelnych, powstały ośrodki Katolickiego Centrum Edukacji Młodzieży KANA, które pragną przeciwdziałać rosnącemu bezrobociu wśród młodzieży polskiej²² oraz świadczyć pomoc tym, którzy tym zjawiskiem zostali już dotknięci. Pomoc ta dokonuje się zwłaszcza poprzez kursy, poradnictwo, warsztaty, szkolenia i prelekcje. Tutaj również poszczególne ośrodki prowadzą działalność odpowiadającą zapotrzebowaniom regionów, w których posługują. Kolejne inicjatywy związane są z Warszawą, ponieważ tutaj zrodził się pomysł na powstanie Stowarzyszenia Integracji Świata Pracy LABOR oraz Fundacja Pomocy Bezrobotnym i Biednym – NADZIEJA. Stowarzyszenie LABOR za główne zadania wyznaczyło sobie formację duchową i aktywizację bezrobotnych, dokonywaną na drodze integracji całego człowieka w sensie zawodowym, społecznym i psychicznym, jak również integrację całego świata pracy, czyli bezrobotnych, pracujących i pracodawców. Specyfiką tego stowarzyszenia było organizowanie konferencji – warsztatów ogól-

²⁰ Por. B. Mierziński, dz. cyt., s. 494–500.

²¹ Por. K. Kmiciek-Baran, *Bezrobocie czynnikiem marginalizacji i ubóstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.

²² Por. K. Kaczmarczyk, *Bierność i bezrobocie młodzieży w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2016.

nopolskich lub regionalnych na temat aktualnych zagadnień, którymi żyją środowiska świata pracy. Z kolei fundacja NADZIEJA wspiera rozwój przedsiębiorczości wśród osób bezrobotnych poprzez udzielanie aktywnej pomocy w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej. W tym też celu został uruchomiony system profesjonalnego doradztwa ekonomiczno-prawnego, a także wsparcia finansowego dla osób tworzących małe, rodzinne przedsiębiorstwa. Wszystkie wspomniane inicjatywy opierały się, bądź nadal opierają, na wolontariacie i powiązane są ze strukturami parafialnymi²³.

Każda z diecezji na swój sposób, rozeznając potrzeby w swoim środowisku lokalnym, stara się zaradzić potrzebom bezrobotnych. Przejawem troski o ludzi, których spotkało to nieszczęście, były katowickie Kluby Pomocy Koleżeńskiej PRACA, powstałe we współpracy śląskich parafii z Instytutem Współpracy i Partnerstwa Lokalnego w Katowicach. Kościół na Śląsku ma także doświadczenie w tworzeniu parafialnych oddziałów Rejonowych Biur Pośrednictwa Pracy²⁴.

Nie brakuje w środowiskach kościelnych własnych programów pomocowych i aktywizujących, zwłaszcza o charakterze ponadparafialnym. Przykładem może być tu zainicjowane w archidiecezji lubelskiej Dzieło Pomocy Rodzinom Bezrobotnym (dziś funkcjonuje Biuro Aktywizacji Bezrobotnych), polegające na tworzeniu systemu rodzin partnerskich. Rodziny dobrze sytuowane miały pomagać materialnie i duchowo rodzinom bezrobotnym. System międzyparafialny został uruchomiony po przekazaniu przez parafie listy rodzin, które znalazły się w sytuacji krytycznej²⁵. Dzieło dał początek abp Józef Życiński swoim listem pasterskim *Przywrócić nadzieję* z dnia 2 stycznia 2002 roku²⁶. Z podobnym przedsięwzięciem, choć na innych nieco zasadach, spotkaliśmy się w przypadku redukcji zatrudnienia w Nowej Hucie w Krakowie, gdzie dziesięć nowohuckich parafii w różny sposób włączyło się w akcje pomocy zwalnianym²⁷.

PODSUMOWANIE

Podsumowując należy stwierdzić, że wiele różnorodnych inicjatyw duszpasterskich na rzecz bezrobotnych zostało już z powodzeniem zrealizowane. Dotyczy

²³ Por. B. Mierzwiński, *Kościół wobec problemu bezrobocia*, dz. cyt., s. 372–380.

²⁴ A. Wuwer, *Bezrobocie jako wyzwanie dla Kościoła*, w: Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, *Kościół niosący Ewangelię nadziei. Program Duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2005/2006: Przywracajmy nadzieję ubogim*, red. P. Kurzela, A. Liskowacka, Wydawnictwo Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Metropolitalnej, Katowice 2005, s. 152.

²⁵ Por. B. Wolański, *Bezrobocie jako wyzwanie dla Kościoła w Polsce*, „Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne. Perspectiva” 3(2004) nr 1, s. 153.

²⁶ Por. J. Życiński, *List pasterski „Przywrócić nadzieję”*, w: <http://www.kai.pl/czytelnia> (12.06.2018).

²⁷ Por. B. Wolański, dz. cyt., s. 155–157.

to oceny moralnej bezrobocia, od której rozpoczęliśmy nasze wywody, jak i rozbudzanie chrześcijańskiej nadziei, rozumianej jako podstawa misji Kościoła wśród osób bezrobotnych, a także ukazanych oraz konkretnych form pomocy bezrobotnym i ich rodzinom ze strony diecezji i parafii. Nawet jeśli dzięki m.in. tym działaniom duszpasterskim w ostatnim czasie obserwujemy ogólny spadek bezrobocia (Główny Urząd Statystyczny podał, że na koniec stycznia 2019 r. stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 6,1 proc.), to jednak wciąż mamy świadomość obecności tego problemu, który pozostaje poważnym wyzwaniem dla całej społeczności lokalnej i wspólnoty kościelnej. Z przeprowadzonych wywodów wynika, że tylko wspólne zaangażowanie w skoordynowanej postudze może uchronić przed niezwykle negatywnymi skutkami zjawiska bezrobocia. Przywracanie ładu moralnego w zakresie działalności człowieka, jaką jest podejmowana przez niego praca, wciąż pozostaje dla Kościoła przedmiotem duszpasterskiej troski, mającej na celu budzenie nadziei w obliczu zagrożeń i doświadczanych trudów życia. Niezwykle istotne jest zwracanie przez duszpasterzy uwagi na duchowość pracy, o której Jan Paweł II pisał: „Chrześcijanin, który wsłuchuje się w słowo Boga Żywego, łącząc pracę z modlitwą, niech wie, jakie miejsce ta jego praca zajmuje nie tylko w postępie ziemskim, ale także we wroście Królestwa Bożego, do którego wszyscy jesteśmy wezwani mocą Ducha Świętego i słowem Ewangelii”²⁸. Ze słów tych wyraźnie wynika, że Jan Paweł II traktował pracę człowieka, a zwłaszcza świecki zawód, jako powołanie i drogę do świętości. Samo pojęcie pracy papież z rodu Polaków pojmował bardzo szeroko. Już w pierwszym akapicie encykliki *Laborem exercens* Jan Paweł II wyjaśnia, że praca to „każda działalność, jaką człowiek spełnia”. Każda taka działalność jawi się nie tylko jako wyraz duchowości, ale okazuje się także jej częścią, narzędziem, inspiracją oraz źródłem. Nie można więc w żadnej mierze tolerować nawet nieznaczących przejawów bezrobocia, ale z całych sił poszukiwać nowych sposobów działania, prowadzących do ich likwidacji.

Bibliografia

Bezrobocie: podręcznik pomocy psychologicznej, red. A. Bańka, Wydawnictwo „Print-B”, Poznań 1992.

Chudzicka-Czupała A., *Bezrobocie: różne oblicza wsparcia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004.

Główny Urząd Statystyczny, w: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stop-a-bezrobocia-stand-w-koncu-stycznia-2019-r-2,78.html> (21.06.2018).

²⁸ LE 27; T. Schneider, *Praca i zmartwychwstanie*, Warszawa 1990, s. 11n.

II Polski Synod Plenarny (1991–1999), Wydawnictwo Konferencji Episkopatu Polski i Pallottinum, Poznań 2001.

Jacurki Z. W., *Bezrobocie jako problem duszpasterski w RP w okresie przemian systemowych 1989–1994: analiza w oparciu o pamiętniki bezrobotnych zgłoszone na konkurs redakcji "Super Expressu"*, praca licencjacka na Wydziale Teologicznym Akademii Teologii Katolickiej, druk: Katowice 1995.

Jan Paweł II, *Laborem exercens*, Editrice Vaticana, Watykan 1981.

Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, Editrice Vaticana, Watykan 1979.

Kaczmarczyk K., *Bierność i bezrobocie młodzieży w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2016.

Kaltbach A., *Bezrobocie strukturalne w Polsce w latach 1989–2003 w świetle nauczania społecznego Kościoła*, Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, Poznań 2002.

Kmieciak-Baran K., *Bezrobocie czynnikiem marginalizacji i ubóstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.

Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, *Kościół niosący Ewangelię nadziei. Program Duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2005/2006: Przywracajmy nadzieję ubogim*, red. P. Kurzela, A. Liskowacka, Wydawnictwo Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Metropolitalnej, Katowice 2005.

List społeczny Episkopatu Polski na temat bezrobocia, *W trosce o nową kulturę życia i pracy*, wyd. Konferencja Episkopatu Polski, w: <https://episkopat.pl/en/w-trosce-o-nowa-kulture-zycia-i-pracy/>, Warszawa 2001 (12.05.2002).

Łuka M., *Osoba ludzka a bezrobocie: analiza filozoficzno-pedagogiczna*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2011.

Majka J., *Rozważania o etyce pracy*, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1986.

Mierzwiński B., *Kościół wobec problemu bezrobocia*, Apostolicum, Ząbki 2004.

Mierzwiński B., *Zadania duszpasterskie wobec zjawiska bezrobocia w Polsce*, „Ateneum Kapłańskie” 144(2005), z. 577, s. 488–502.

Olejnik S., *Chrześcijanin wobec Boga, cz. I, Cnoty Boskie czyli teologalne, z. I*, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1969.

Schneider T., *Praca i zmartwychwstanie*, Warszawa 1990

Sobkowiak J. A., *Wychowanie do pracy czy wychowanie do bezrobocia? Teologicznomoralna ocena zjawiska bezrobocia w Polsce*, „Studia Theologica Varsoviensia” 1(2002), s. 101–120.

Wolański B., *Bezrobocie jako wyzwanie dla Kościoła w Polsce*, „Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne. Perspectiva” 3(2004), nr 1, s. 144–158.

Zimoń D., *Kościół katolicki na Śląsku wobec bezrobocia*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/zimon/bezrobocie_19032001.html, Katowice 2001 (21.02.2004).

Życiński J., List pasterski *Przywrócić nadzieję*, wyd. Kuria Archidiecezjalna w Lublinie, w: <http://www.kai.pl/czytelnia> (12.06.2018).